

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2012, Volume: 7, Number: 4, Article Number: 1C0562

NWSA-EDUCATION SCIENCES

Received: February 2012
Accepted: September 2012
Series : 1C
ISSN : 1308-7274
© 2010 www.newwsa.com

Serkan Perkmen¹
Ömer Dağistanlı²
Balıkesir University¹
Bozok University²
sperkmen@balikesir.edu.tr
omer.dagistanli@bozok.edu.tr
Balıkesir-Turkey

**KİMLER BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ ÖĞRETMENİ OLMALI? MESLEK KİŞİLİĞİ
YAKLAŞIMI**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleklerinden memnuniyetini ölçmek ve kişiliğin memnuniyet düzeyi ile olan ilişkisini incelemektir. Holland ve Eşitlik Teorisi çalışmanın teorik çerçevesini oluşturdu. Çalışmaya Türkiye'nin çeşitli yerlerinden 121 bilişim teknolojileri öğretmeni katıldı. Sonuçlar bilişim teknoloji öğretmenlerinin mesleki memnuniyetlerinin düşük olduğunu ve gerçekçi kişiliğin memnuniyetle istatistikî olarak anlamlı ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu sonuçlara dayalı olarak gerçekçi kişiliğe sahip bireyler için bilişim teknolojileri öğretmenliğinin ideal bir meslek olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Bilişim Teknolojileri Öğretmenleri,
Mesleki Tatmin, Holland Teorisi,
Kariyer Seçimi, Eşitlik Teorisi

**WHO SHOULD WORK AS INFORMATION TECHNOLOGY TEACHERS? VOCATIONAL
PERSONALITY APPROACH**

ABSTRACT

The main purpose of the current study was to examine vocational satisfaction of information technology teachers and the role of personality on their satisfaction. Holland and Equity theories served as the theoretical frameworks for the current study. Participants were 121 information technology teachers in Turkey. Results indicated that the vocational satisfaction of information technology teachers were low and realistic personality scores were found to be significantly related to satisfaction. Based on these results, the profession of information technology teaching seems to be an ideal career for those with realistic personality traits.

Keywords: Information Technology Teachers,
Vocational Satisfaction, Holland Theory,
Career Choice, Equity Theory

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Ülkemizin birçok üniversitesinin eğitim fakültelerinde bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü (BÖTE) bulunmakta ve her yıl çok sayıda öğrenci bu bölümden mezun olarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir okulda bilişim teknolojileri öğretmeni olarak atanmayı beklemektedir. Ataması yapılan öğrencilerin gittikleri okullarda seçmeli olarak verilen bilişim teknolojileri dersini vermeleri, bilgisayar laboratuvarlarının sorumluluğunu üstlenmeleri ve bilgisayarların donanım ve yazılım problemlerini çözmeleri beklenmektedir. Mezun olup öğretmen olarak atanan birçok öğrencimiz bilişim teknolojileri öğretmeni olarak çalışmaktan memnun olmadıklarını ve zamanlarının çoğunu öğretmenlikten ziyade okullarının ve diğer öğretmen arkadaşlarının bilgisayarlarını tamir etmekle geçirdiklerini ifade etmektedir.

Bu izlenimimize dayalı olarak ülkemizdeki bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki tatminlerini (memnuniyetlerini) ve buna etki eden faktörleri bilimsel yolla incelemeye kararı üzerine çalışma iki teori üstüne kurulmuştur. Bunlar; (1) Eşitlik Teorisi, (2) Holland Teorisi [1 ve 2]. Bu teorilerden Holland Teorisi meslek tatmininde kişiliğin önemine vurgu yapmaktadır. Bu teori ülkemizde BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin tatminlerini incelemek amacıyla bir çalışmada kullanılmış ve öğrencilerin memnuniyetini anlamak için faydalı bir bakış açısı sağlamıştır [3]. Eşitlik teorisi ise meslek psikolojisinde önemli bir teori olmasına rağmen öğretim teknolojileri dalında hiç incelenmemiştir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmada, kimler bilişim teknolojileri öğretmeni olmalı? sorusuna cevap aranmasının yanı sıra meslek kişiliği yaklaşımı üzerine durulmuştur. Çalışma incelenen konu itibarıyla gelecekte yapılacak benzer çalışmalara ışık tutması bakımından önem arz etmektedir.

3. TEORİK ÇERÇEVELER (THEORETICAL FRAMEWORKS)

3.1. Eşitlik Teorisi (Equity Theory)

Leon Festinger'e göre, bireyler düşünceleri/tutumları ile davranışlarının tutarlı ve dengeli olmasını ister [4]. Örneğin, bir birey yalan söylemeyi sevmezse (negatif tutum) ancak buna karşılık yalan söylerse tutarsız ve dengesiz bir durum vardır. Bu dengesiz ve tutarsız durum bireyde çelişki yaratır ve zihninde rahatsızlık meydana getirir. Bu dengesizliği gidermek için bireyin önünde iki seçenek vardır. Birincisi, tutumu davranış yönünde değiştirmektir. Örneğin, birey yalan söylemeye karşı tutumunu pozitif hale getirebilir ve yalan söylemenin o kadar da kötü bir şey olmadığını düşünebilir. İkinci alternatif olarak birey davranışını tutum yönünde değiştirebilir. Bu örnekte birey yalan söylediğine pişman olabilir, yalan söylediği kişiye gidip özür dileyebilir ve ileride yalan söylememeye gayret gösterebilir.

Festinger'in bakış açısını iş yaşamında da incelemek mümkündür. Örneğin birey işini sevmezse ve buna bağlı olarak işini bırakırsa dengeli ve tutarlı bir durum vardır. Ancak işini sevmeyen birey işine devam ederse tutarsız ve dengesiz bir durum vardır. Bu durum bireyi rahatsız eder ve birey bunu denge durumuna getirmeye çalışır. Dengeye getirmek için bireyin önünde iki seçenek vardır. Birincisi, birey davranışını tutum yönünde değiştirerek işi bırakabilir. İkincisi, birey tutumunu davranış yönünde değiştirerek yaptığı işin pozitif yönlerini düşünebilir ve işini sevmeye başlayabilir. Denge durumu ise bireyi zihinsel yönden rahatlatır.

Festinger'in bakış açısını temel alan Adams denge durumunu iş yaşamında incelemiş ve Eşitlik Teorisini ortaya atmıştır. Adams'a göre iş aynı zamanda bir alışveriştir [1]. Birey, bir işi yapmak için tecrübesini, emeğini, eğitimini ve zamanını ortaya koyar. Bireyin işi ve mesleğini yapmak için ortaya koyduğu bu şeylere Girdi (G) denir. Bu girdilerin karşılığı olarak mesleğinde ve yaptığı işte kendisine maaş, pirim ve sosyal olanaklar verilir. Bireyin yaptığı işin karşılığı olarak aldıklarına Çıktı (Ç) denir.

Eğer G ile Ç eşit ($G = \text{Ç}$) ise denge durumu vardır. Bir başka deyişle, birey mesleğinin ve yaptığı işin karşılığını aldığını hissediyordur. Bu durum bireyi mutlu eder. Bazen bireyler bir mesleğe sahip olabilmek için çok emek sarf eder. Örneğin üniversitede akademisyen olmak için birey üniversite sonrası ortalama 6 - 7 sene süren yüksek lisans ve doktora yapar (G). Bu süreçte epey zorluklar yaşar. Bir yerde akademisyen olduğu zaman kendisine belli ücret verilir, çalışma ortamı sağlanır, sosyal haklar sunulur (Ç). Eğer birey emeğinin karşılığı olarak maaşını az bulur, çalışma ortamı ve sosyal haklarının yetersiz olduğunu düşünürse dengesiz bir durum olur ($G > \text{Ç}$). Bu dengesiz durum bireyi mutsuz eder.

Bu dengesiz durumu gidermek için birey daha iyi ücret veren ve olanakları daha iyi olan bir üniversiteye geçmeyi deneyebilir. Yani Ç'yi artırabilir. İkinci yol olarak yaptığı işte daha az emek haralayabilir ve işine özen göstermeyebilir. Yani G'yi azaltabilir. Her iki durumda da birey $G = \text{Ç}$ denge durumunu yakalamaya çalışır. Bu teoride matematiksel olarak G, Ç ye bölünür ($G / \text{Ç}$). Bu oran 1 ise denge durumu vardır. Eğer 1'den fazla ise ($G > \text{Ç}$) birey emeğinin karşılığını alamıyor demektir. Eğer 1'den az ise birey emeklerinin karşılığından fazlasını aldığını hissediyordur ($\text{Ç} > G$).

3.2. Holland Teorisi (Holland's Theory)

John Holland'a göre, iş yaşamında altı tip kişilik (gerçekçi, araştırmacı, artistik, sosyal, girişimci ve resmi) ve aynı isimleri taşıyan altı iş çevresi vardır [2]. Bireyin mesleki tatmini kişiliği ile çalıştığı iş çevresi arasındaki uyuma bağlıdır. Örneğin araştırmacı bireyler bilimsel araştırma merkezi gibi araştırmacı iş çevresinde, sosyal kişiliğe sahip olan bireyler öğretmenlik gibi sosyal iş çevresinde, artistik bireyler ise müzisyenlik gibi artistik iş çevresinde çalışırsa uyum vardır. Uyum düzeyi bireyin mesleki tatminine etki eder. Uyum düzeyi yüksekse birey işinden tatmin, eğer düşük ise tatminsiz olur. Örneğin, artistik kişiliğe sahip bir birey, resmi bir iş çevresinde; araştırmacı bir birey girişimci iş çevresinde çalışırsa uyum düzeyi düşük olur ve buna bağlı olarak mesleki tatminleri az olur. Söz konusu altı kişilik tipinin özellikleri aşağıda verilmiştir: [2]

- **Realistic (Mekaniksel-Gerçekçi):** Mekaniksel insanların en önemli özelliklerinden birisi somut problemleri çözmeyi sevmeleridir. Örneğin elektronik veya mekaniksel cihazlar bozulduğu zaman tamir etmesini çok severler. Bu tip kişiler genel itibarıyla sessiz, içe dönük, becerikli ve pratiktirler.
- **Investigative (Araştırmacı):** Araştırmacı insanlar da mekaniksel insanlar gibi problem çözmeyi severler. Ancak mekaniksel bireylerin aksine somut problemler yerine soyut problemleri çözmeyi severler. Problemin çözümünü için orijinal ve farklı fikirler üretmeyi severler. Zihinlerine bir problem takıldığında zaman o problemin çözümünü için araştırma yapmaktan hoşlanırlar. Meraklı, bilimsel ve yeniliğe açık insanlardır. Genel itibarıyla

içe dönük, sessiz, zeki ve çalışkan bireylerdir. Bir hedefin gerçekleşmesi için kendi kendilerini iyi motive ederler.

- **Artistic (Artistik-Sanatçı):** Artistik kişiliğe sahip bireylerin hayal gücü ve yaratıcılığı yüksektir. Esnek çalışma ortamlarını severler. Dolayısıyla hiyerarşinin ve evrak işlerinin yoğun olduğu iş çevrelerinde çalışmak hoşlarına gitmez. İş yaşamında bağımsızlığa önem verirler. Sanatsal aktivitelere çok ilgi duyarlar. Genel itibariye dikkatsiz ve düzensizdirler.
- **Social (Sosyal):** Sosyal insanların genel itibariyle amaçları insanlığa hizmet etmek, zorda kalanlara yardımcı olmaktır. Arkadaşlığa ve dostluğa önem verirler. Yalnızca kendilerinin değil başka insanların mutluluğuna önem verirler. Başkalarının dertleriyle dertlenir, mutlu olmasıyla mutlu olurlar. Dışa dönük, sabırlı, cömert, anlayışlı, içten ve nazik bireylerdir. Diğer insanların problemlerini dinlemeyi ve onlara çözümler üretmeye çalışmayı severler.
- **Enterprising (Girişimci):** Girişimci bireyler, dışa dönük, konuşkan, baskın karaktere sahip ve enerjik bireylerdir. Para ve makama önem verirler. Başkalarına bir ürün pazarlama veya reklamını yapma üstüne iyidirler. Üstün liderlik yetenekleri vardır. Bir hedefin gerçekleşmesi için diğer insanları organize etmeyi ve onların motivasyon düzeylerini artırmayı severler. Hırslı ve ısrarcıdır.
- **Conventional (Resmi-Geleneksel):** Resmi kişiliğe sahip bireyler düzenli, titiz ve sistematik insanlardır. Ayrıntılara çok önem verirler. Önemli ölçüde mükemmeliyetçidirler. Evrak düzenleme ve dosyalama gibi ofis ortamında gerçekleşen rutin işleri sıkılmadan yapabilirler. Düzenli ve hiyerarşinin olduğu iş çevrelerinde başarı gösterirler.

Bu teoriye göre bireyler yalnızca bir kişilik tipinin özelliklerini yansıtmazlar. Her insanda bu altı tipinin hepsinden az veya çok vardır. Ancak bazı kişilik tipleri daha ön plana çıkar. Ayrıca her mesleğin bir iş çevresi kodu vardır. Örneğin araba tamirciliği mekaniksel, kimyagerlik araştırmacı, müzisyenlik artistik, öğretmenlik sosyal, esnaflık girişimci ve muhasebecilik ise resmi iş çevresi koduna sahiptir.

Bilişim teknolojileri öğretmenliği, her ne kadar öğretmenlik mesleği olduğu için sosyal iş çevresi koduna sahip gibi görünse de bilişim teknolojileri dersinin haftalık ders saat sayısı 1'e düştüğünden ve bu ders seçmeli ders olduğundan Türkiye şartları için bu mesleğin sosyal bir iş çevresi koduna sahip olmadığını iddia etmekteyiz. Makalenin giriş bölümünde de ifade edildiği gibi, mezun olup öğretmen olan öğrencilerimizin anlattıklarına dayalı olarak, okullarda bilişim teknolojileri öğretmenlerinin temel görevi öğretmenlikten ziyade bilgisayar laboratuvarlarının sorumluluğunu yapmak, okullarının veya iş arkadaşlarının bozulan bilgisayarlarını onarmak gibi gözükmektedir. Bu sebepten bilişim teknolojileri öğretmenliğinin iş çevresi kodunun Realistic (gerçekçi-mekaniksel) olduğunu iddia etmekteyiz. Buna bağlı olarak gerçekçi kişiliği daha fazla yansıtanların bilişim teknolojileri öğretmeni olarak çalışmaktan daha fazla tatmin olacağını hipotez olarak ortaya attık.

Holland Teorisini temel alarak, 103 bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümünde okuyan öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmada mekaniksel (gerçekçi) kişilik puanı yüksek ve artistik kişilik puanı düşük olan bireylerin BÖTE bölümünde okumaktan daha fazla memnun olduğu bulunmuştur [3]. Bu çalışmanın araştırmacıları yaptıkları çalışma sonucunda Holland Teorisinin iş yaşamında

incelenmesi gerektiğini vurgulamışlar ve buna bağlı olarak hangi bireylerin kişiliklerinin bilişim teknolojileri öğretmenliğine daha uygun olduğunun bulunmasını tavsiye etmişlerdir. Bu tavsiyeye bağlı olarak bu çalışmayı yapmaya karar verdik. Çalışmamızın temel amacı Holland Teorisi ve Denge Teorisinin kullanılabilirliğini bilişim teknolojileri öğretmenleri üzerinde test etmek ve bunun sonucunda hangi bireylerin bilişim teknolojileri öğretmeni olarak çalışmaktan daha memnun olduğunu bulmaktır. Çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

- Bilişim teknolojileri öğretmenleri en çok hangi kişilik tipini yansıtmaktadır?
- Erkekler ile bayanlar arasında mesleki tatmin farkı var mıdır?
- Holland ve Eşitlik Teorisi bilişim teknolojileri öğretmeni olarak çalışanların mesleki tatminlerini anlamak için faydalı bir bakış açısı sunuyor mu?
- Hangi kişilik tipi puanı mesleki tatmin ile ilişkilidir?
- Mekaniksel kişilik puanları, eşitlik (denge) puanlarının üstüne mesleki tatmini açıklamak için anlamlı katkıda bulunuyor mu?

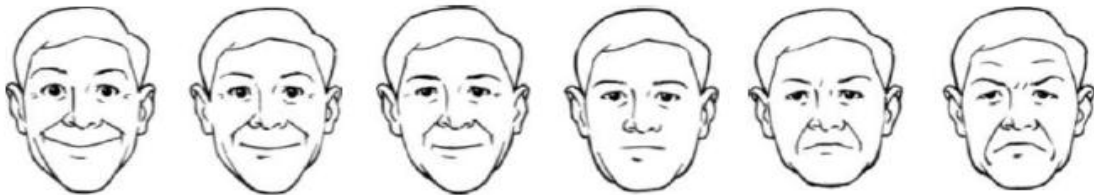
4. YÖNTEM (METHODOLOGY)

4.1. Katılımcılar (Participants)

Çalışmanın örneklemini Türkiye'nin çeşitli yerlerinde görev yapan 121 bilişim teknolojileri öğretmeni (46 Bayan, 75 Erkek) oluşturmuştur. 66 öğretmen (%54) İç Anadolu, 21 (%17) öğretmen ise Marmara bölgesinden çalışmaya katılmıştır. 34 öğretmen ise (%27) diğer bölgelerden çalışmaya katılmıştır. Katılımcıların öğretmenlik tecrübesi 1 ile 10 yıl arası değişmekte olup ortalama öğretmenlik tecrübesi 4.29 yıldır. 85 katılımcı bilişim teknolojileri öğretmenliğine verdiği emeğin karşılığının daha fazla maaş ve sosyal olanaklara sahip olunması gerektiğini ($G > Ç$), 36 katılımcı ise emeğinin karşılığı maaş aldığını ve sosyal olanaklara sahip olduğunu ($G = Ç$) ifade etmiştir. Katılımcılara e-mail yoluyla ulaşılmış olup kendilerine çalışmanın önemi anlatılmış ve cevaplama 5 dakika kadar süren bir anket doldurmaları istenmiştir.

4.2. Veri Toplama Araçları (Data Collection Tools)

Çalışmada kullanılan anket dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcılara cinsiyetleri, kaç yıldır bilişim teknolojileri öğretmenliği yaptıkları ve Türkiye'nin hangi bölgesinde görev yaptıkları sorulmuştur. İkinci bölümünde ise katılımcıların mesleki tatminleri sorulmuştur. Bunun için kendilerine Şekil 1'deki altı yüz ifadesi gösterilmiş ve bu ifadelerden hangisinin bilişim teknolojileri öğretmeni olarak çalışmaktan memnuniyetlerini en iyi yansıttığı sorulmuştur. Bu ölçekteki puanlar sağdan sola olmak üzere 1 ile 6 puan arası değişmektedir. Yüksek puanlar yüksek mesleki tatmini ifade etmektedir.

Şekil 1. Mesleki tatmin ölçeği [5]
(Figure 1. Job satisfaction scale)

Anketin üçüncü bölümünü oluşturan Mesleki İlgi Ölçeğinde katılımcılara her bir kişilik boyutundan 5 tane olmak üzere toplam 30 tane aktivite verilmiş ve bu aktiviteleri yapmayı ne kadar sevdiğini kendilerine sorulmuştur. Katılımcılar cevaplarını 1'den 5'e kadar değişen likert tipi ölçekte belirtmiştir (1= Hiç Sevmem, 2= Sevmem, 3= Ne Severim Ne Sevmem, 4= Severim, 5= Çok Severim). Bazı anket soruları şöyledir: "Bozulan mekaniksel ve elektrikli cihazları tamir etmeye çalışmayı" (Gerçekçi Tip), "Bilimsel teorileri anlamaya çalışmayı" (Araştırmacı Tip), "Bir müzik enstrümanı çalmayı" (Artistik Tip), "Diğer insanların problemlerini dinlemeyi ve onlara çözümler üretmeye çalışmayı" (Sosyal Tip), "Başkalarına bir ürün satmayı veya reklamını yapmayı" (Girişimci Tip), "Evrak düzenleyip dosyalamayı" (Resmi Tip). Katılımcıların her bir kişilik boyutundaki puanları 1 ile 5 puan arası değişmektedir. İlgili kişilik boyutunda alınan yüksek puanlar bireylerin o kişiliği yüksek düzeyde yansıttığını göstermektedir. Bu çalışmada kullanılan Mesleki İlgi Ölçeği daha önce başka bir çalışmada kullanılarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır [3].

4.3. Verilerin Analizi (Data Analysis)

Öncelikli olarak Cronbach Alpha değerine bakarak bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki ilgi ölçeğindeki maddelere verdikleri yanıtların güvenilirliği incelendi. Güvenirlik analizinin ardından betimsel istatistik yoluyla katılımcıların en çok hangi kişilik tipine ait aktiviteleri yapmayı sevdiğini ve t-testi kullanılarak aktivitelere olan ilginin cinsiyete göre farklı olup olmadığı bulundu. Ardından Pearson korelasyon analizi yapılarak kişilik tipi puanlarının mesleki tatmin ile olan ilişkisi incelendi. En son hiyerarşik regresyon analizi yapılarak gerçekçi kişilik tipinin mesleki memnuniyeti tahmin etmeye yardımcı olup olmadığı incelendi.

5. SONUÇLAR (RESULTS)

30 soruluk Mesleki İlgi Ölçeği üzerine yapılan güvenilirlik analizi sonucu Cronbach Alpha değeri 0.84 bulunmuştur. Bu değer katılımcıların ölçek sorularına verdiği yanıtların tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Güvenirlik çalışmasının ardından bireylerin her bir kişilik tipindeki puanları ve mesleki tatminleri incelenmiştir.

Tablo 1. Betimsel İstatistik
(Table 1. Descriptive Statistics)

Kişiliğin Boyutları ve Tatmin	Ortalama	SS	Minimum	Maksimum	Alınabilecek Puan Aralığı
1. Gerçekçi (R)	3.42	.85	1.25	5	1-5
2. Araştırmacı (I)	4.02	.98	1	5	1-5
3. Artistik (A)	2.99	.74	1	4.5	1-5
4. Sosyal (S)	3.95	.58	1	5	1-5
5. Girişimci (E)	2.38	1.25	1	5	1-5
6. Resmi (C)	3.45	.93	1	5	1-5
7. Mesleki Tatmin	3.25	1.56	1	6	1-6

Tablo 1'de görüldüğü gibi bireylerin bilişim teknolojileri öğretmeni olarak çalışmaktan memnuniyeti (mesleki tatminleri) düşüktür. Bilişim teknolojileri öğretmenleri en çok araştırmacı, ikinci olarak sosyal aktivitelere, en az ise girişimci aktivitelere ilgi duymaktadır. Gerçekçi kişilik bilişim teknolojileri öğretmenliği

tatmininde önemli olmasına rağmen katılımcıların gerçekçi kişilik tipine uygun aktivitelere ilgisi orta düzeydedir. Holland teorisine göre kişilik tipleri cinsiyetten etkilendiği için betimsel istatistik erkekler ve bayanlar için ayrı yapıldı. Cinsiyete göre yapılan incelemede erkeklerin gerçekçi puanının (Ort.= 3.59, SS= .83) bayarlardan (Ort.= 3.15, SS= .80), bayanların artistik puanının (Ort.= 3.25, SS= .81) ise erkeklerden (Ort.= 2.84, SS= .65) istatistikî düzeyde anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Mesleki tatminde dâhil olmak üzere kişiliğin diğer boyutlarında cinsiyet farklılığı ortaya çıkmamıştır.

Betimsel istatistiğin ardından kişilik tiplerinin mesleki memnuniyet ile olan ilişkisini incelemek için pearson korelasyon analizi yapıldı. Tablo 2’de görüldüğü gibi yalnızca gerçekçi kişilik tipi puanlarının mesleki tatmin ile istatistikî olarak anlamlı ilişkisi bulundu ($r = 0.24, p < .01$). Ayrıca bazı kişilik tipi puanları arasında da ilişkiler bulundu. Örneğin, araştırmacı ile sosyal kişilik tipleri arasında orta düzey ilişki bulundu ($r = .40, p < .01$).

Tablo 2. Kişilik tipleri ve mesleki tatmin arasındaki ilişki
(Table 2. Relationship between satisfaction and personality types)

Değişken	1	2	3	4	5	6	7
1. Gerçekçi (R)	-	.28**	.08	.30**	.32**	-.02	.24**
2. Araştırmacı (I)		-	.12	.40**	.03	.08	-.03
3. Artistik (A)			-	.22*	.04	-.05	-.03
4. Sosyal (S)				-	.12	.27**	.13
5. Girişimci (E)					-	-.08	.15
6. Resmi (C)						-	.02
7. Mesleki Tatmin							-

* $p < .05$. ** $p < .01$

Ayrıca madde madde korelasyon analizi yapıldı ve mesleki ilgi ölçeğindeki hangi maddelerin mesleki tatminle anlamlı ilişkili olduğu bulundu. Analiz sonucunda yalnızca bir sosyal maddesinin “Diğer insanların problemlerini dinlemeyi ve onlara çözümler üretmeye çalışmayı” ($r = .22, p < .05$), ve üç tane gerçekçi (mekaniksel) maddesinin “Kullanma kılavuzunu takip ederek bir mobilya ürününü monte etmeye çalışmayı” ($r = .22, p < .05$), “Bozulan mekaniksel ve elektrikli cihazları tamir etmeye çalışmayı” ($r = .24, p < .01$), “Bir deney seti üzerinde (Elektrik, Elektronik, Kimya deney setleri vb.) deneyler yapmayı” ($r = .24, p < .05$) mesleki tatmin ile anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur. Diğer hiç bir maddenin mesleki tatmin ile anlamlı ilişkisi bulunamadı.

Korelasyon analizi cinsiyete göre erkekler ve bayanlar için ayrı yapıldığında gerçekçi puanın tatminle ilişkisi bayanlar için orta düzey bulunmuş ($r = 0.39, p < .01$) ancak erkekler için anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($r = 0.13, p > .05$). Bir başka ifadeyle, gerçekçi puanlarla tatmin arasındaki anlamlı ilişki sadece bayanlar için geçerlidir.

Korelasyon analizi denge durumuna göre de yapıldı. Yaptığı işin karşılığı olarak daha fazla maaş ve sosyal olanaklar sahibi olması gerektiğini düşünenler için ($G > Ç$) yalnızca gerçekçi puanlarının tatminle anlamlı ilişkisi bulunmuştur ($r = 0.28, p < .01$). Yaptığı işin karşılığını aldığını düşünenler için ($G = Ç$) yalnızca girişimci puanların tatminle anlamlı ilişkisi bulunmuştur ($r = 0.41, p < .05$).

Gerçekçi kişilik tipi puanlarının mesleki tatminin diğer değişkenlerin üstüne mesleki tatmini tahmin etmeye ne kadar yardımcı anlamak amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapıldı. Regresyon

denklemine öncelikli olarak demografik değişkenler (cinsiyet, öğretmenlik tecrübesi) girildi ve bu değişkenlerin mesleki tatminin istatistiki olarak anlamsız olarak %3'ünü yordadığı bulundu. Bu değişkenlerin ardından denge değişkeni denkleme girildi ve bu değişkenin mesleki tatmini demografik değişkenlerin üstüne %9 yordadığı bulundu. En son aşamada demografik özelliklerin ve denge (eşitlik) değişkenin üstüne gerçekçi puanlar regresyon denklemine girildi. Analiz sonuçları gerçekçi puanların mesleki tatmini demografik özelliklerin ve dengenin üstüne istatistiki düzeyde anlamlı olarak %6 açıkladığı bulundu. Bu çalışmadaki üç değişken (demografik özellikler, eşitlik ve gerçekçi kişilik) birlikte mesleki tatmin varyansının %18'ini yordadı (Bakınız Tablo 3).

Tablo 3. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları
(Table 3. Results of hierarchical regression analysis)

Değişken	R	R ² değişimi	F değişimi
Demografik Değişkenler	.16	.03	1.07
Denge (Eşitlik)	.34	.09	11.16**
Gerçekçi Kişilik	.42	.06	8.16**

** $p < .01$.

6. TARTIŞMA (DISCUSSION)

Bu çalışmanın temel amacı Holland ve Eşitlik teorisinin ışığı altında kişiliğin mesleki memnuniyetle olan ilişkisini incelemektir. Sonuçlar bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki tatminlerinin az olduğunu ve gerçekçi kişilik tipini daha çok yansıtan bireylerin daha az yansıtanlara göre bilişim teknolojileri öğretmeni olarak görev yapmaktan daha fazla memnuniyet duyduğunu göstermiştir. Teorik tahminin aksine sosyal kişiliğin mesleki tatmin ile ilişkisi bulunmamıştır. Mesleki tatminine eşitlik teorisinin ışığı altında bakıldığında zaman bilişim teknolojileri öğretmenliğine verdikleri emeğinin karşılığı olarak yeterli maaş ve sosyal olanaklar elde ettiğini düşünenlerin mesleki tatmini emeklerinin karşılığını yeterince alamadıklarını düşünenlerden daha yüksek çıkmıştır.

Son yıllarda ilköğretim okullarındaki bilişim teknolojileri dersinin haftalık saat sayısı 1'e düşürülmüş, dersin kredisi kaldırılmış ve bu ders seçmeli hale gelmiştir. Holland teorisine göre öğretmenlik meslekleri sosyal bir iş çevresine sahiptir. Dolayısıyla sosyal kişiliğe sahip bireylerin bu meslekte tatmin olmaları beklenir. Teorinin aksine, bu çalışmada sosyal puanlar ile mesleki tatmin arasında bir ilişki bulamadık. Bu sonucun bilişim teknolojileri öğretmenlerinin temel görevi olan öğretmenliği yeteri kadar yapmamlarından kaynaklanması çok büyük bir olasılıktır. Günümüzde bilişim teknolojileri öğretmenlerinin okullardaki görevlerine bakıldığında bu meslek sosyal kişiliğe sahip bireyler için ideal bir meslek olarak gözükmemektedir.

Günümüzde bilişim teknolojileri öğretmenlerinin okullardaki temel görevi bilgisayar laboratuvarı sorumluluğu yapmak, okulundaki diğer öğretmenlerin bilgisayarlarını tamir etmek olarak gözükmemektedir. Dolayısıyla tamir işleri ön planda olduğu için bu meslek gerçekçi iş çevresine sahip meslektir. Bu çalışmada gerçekçi kişilik puanlarının mesleki tatminle pozitif ilişkisini bulduk. Daha önemlisi gerçekçi kişilik puanları regresyon analizinde denge değişkeninin üstüne mesleki tatmini yordamaya anlamlı katkıda bulundu. Bir başka deyişle, bilişim teknolojileri öğretmenlerine emeğinin karşılığı verilse bile gerçekçi kişilik tatmininde önemli bir rol oynamaktadır. Bu sonuçlardan

yola çıkararak bilişim teknolojileri öğretmenliğinin gerçekçi kişilik tipine en çok uyduğu söylenebilir.

Mesleki tatminde erkek-bayan farkı bulamadık. Ancak bayanların gerçekçi puanının erkeklerden daha düşük olduğunu bulduk. Daha da önemlisi, mesleki tatmin-gerçekçi puan ilişkisi erkek ve bayanlara göre ayrı ayrı incelendiğinde gerçekçi kişilik puanlarının yalnızca bayanlar için mesleki tatminle pozitif ilişkisi bulunmuştur. Dolayısıyla BÖTE bölümünde okumak veya bilişim teknolojileri öğretmeni olmak isteyen bayanların gerçekçi kişilik tipini yansıtmalarında fayda vardır. Üniversiteye giriş sınavında BÖTE bölümünü seçmek isteyen bayan öğrencilerin "mekaniksel ve elektrikli cihazları tamir etmeyi", "bir deney seti kullanarak deney yapmayı", "kullanma kılavuzunu takip ederek bir mobilya ürününü monte etmeye çalışmayı" gibi gerçekçi aktiviteleri ne kadar sevdiklerini belirlemeleri önemlidir.

Özetle, gerek Holland gerekse Eşitlik teorisi bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki tatminlerini anlayabilmek için faydalı bakış açısı sunmaktadır. Elbette kişilik mesleki tatmine etki eden tek faktör değildir. Başka araştırmacıların kişilik dışında mesleki tatmine etki eden diğer faktörleri araştırmasında fayda vardır. Bu konuda yapılacak olan diğer araştırmaların BÖTE bölümünde kimlerin okuması ve kimlerin bilişim teknolojileri öğretmeni olması gerektiğine ilişkin eğitim dünyasına ışık tutacağına inanıyoruz.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Adams, J.S., (1965). Inequity in social exchange. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol.2), Academic Press, New York.
2. Holland, J.L., (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments* (3rd edition), Psychological Assesment Resources, Odessa, FL.
3. Perkmen, S. ve Sahin, S., (2012). "Who should study instructional technology? Vocational personality approach", DOI: doi:10.1111/j.1467-8535.2012.01293.x.
4. Festinger, L., (1957). *A theory of cognitive dissonance*, Row Peterson, Evanston, IL.
5. Kunin, T., (1955). "The construction of a new type of attitude measure", *Personnel Psychology*, 8, 65-77.